

«زن و مطالعات خانواده»
شصت، تابستان ۱۴۰۲ سال شانزدهم - شماره
ص: ۱۲۶-۱۳۹

پیش بینی نشانگان آسیب پذیری در برابر استرس بر اساس ابعاد شخصیت و
تاب‌آوری در زنان قربانی خشونت خانگی
(مطالعه موردی زنان حاشیه‌نشین شهر کرمانشاه)
شیما پرندین^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۴/۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۲۸

چکیده

هدف از انجام پژوهش حاضر پیش بینی نشانگان آسیب‌پذیری در برابر استرس بر اساس ابعاد شخصیت و تاب‌آوری در زنان قربانی خشونت خانگی شهر کرمانشاه می‌باشد. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نوع روش تحقیق توصیفی- پیمایشی از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری مورد نظر را زنان حاشیه‌نشین شهر کرمانشاه تشکیل می‌دهند که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تعداد ۱۵۶ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند و پرسشنامه‌های مقیاس نشانگان استرس سید خراسانی و صدقیانی (۱۳۷۷)، فرم کوتاه پرسشنامه پنج عاملی نئو (NEO-FFI) کاستا و مک کری (۱۹۸۵) و مقیاس تاب‌آوری کونور و دیویدسون (۲۰۰۳) بین آنان توزیع گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش با توجه به فرضیه تحقیق، از همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج نشان داد که ویژگی شخصیتی روان‌رنجور خویی و تاب‌آوری پایین در زنان قربانی خشونت می‌تواند آسیب‌پذیری در برابر استرس را در آنها پیش بینی کند. لذا پیشنهاد می‌شود در حاشیه‌های شهر به دلیل مشکلات عدیده ناشی از خشونت مهارت‌های تاب‌آوری در آنها آموزش داده شود تا آسیب‌پذیری در برابر استرس کاهش پیدا کند.

واژگان کلیدی: استرس، ابعاد شخصیت، خشونت، تاب‌آوری، زنان، حاشیه‌نشین.

^۱. استادیار گروه روان‌شناسی، رواد اسلام آباد غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلام آباد غرب، ایران. (نویسنده مسئول)

مقدمه

حاشیه‌نشینی پس از انقلاب صنعتی متولد و تا به امروز یکی از معضلات عمده ی شهری بوده که دامن گیر تمامی شهرهای جهان شده است؛ به طوریکه امروزه یک نفر از هر ۶ نفر جمعیت جهان، یعنی کمی بیش از یک میلیارد نفر در حاشیه‌ها و زاغه‌ها زندگی می‌کنند (ایزستو و تسوت سومی، ۲۰۱۹). در ایران نیز پس از ورود و استقرار سرمایه داری وابسته، پدیده حاشیه‌نشینی به وجود آمد و رشد آن عمدتاً از سال ۱۳۲۰ به بعد شدت یافت (پاپلی یزدی، ۱۳۹۶). بخش قابل توجهی از مهاجران به نقاط حاشیه ی شهرها را زنان تشکیل می‌دهند؛ چرا که یکی از اشکال مهم مهاجرت‌ها، مهاجرت خانوادگی یا مهاجرت تبعی می‌باشد که شامل زنان و دختران هم می‌گردد؛ بنابراین زنان از گروه‌های عمده ی تشکیل دهنده ی حاشیه‌نشینان کشور محسوب می‌شوند (احمدی و همکاران، ۱۳۹۲).

در مناطق حاشیه و سکونت گاه‌های غیررسمی موقعیت زنان مهاجر روستایی با مهاجران مرد متفاوت می‌باشد و معمولاً زنان از مشقت زندگی روستایی که در آن دوشادوش مردان خود کار می‌کردند، آزاد شده و در شهر فرصت بیشتری برای رهایی از رنج‌های پیشین یافته و به همین دلیل انتظار می‌رود که میزان رضایت آنها از مهاجرت و شهری شدن بیش از مردان بوده باشد. البته این سخن به معنای بهبودی کامل شرایط یا دسترسی به همه استانداردهای زندگی نیست، به گونه ای که گاهی زنان در چنبره انواعی از آسیب‌های اجتماعی و فقر و نداری در شهرهای بزرگ و کوچک گرفتار می‌شوند که این امر دارای پیامدهای بسیاری برای شهر و حاشیه و به تبع آن مدیریت شهری می‌باشد (پورنقاش تهرانی و همکاران، ۱۳۹۷).

خشونت^۱ خانگی واقعیتی آزار دهنده و غیر قابل انکار در دنیای امروز است، در جهانی که محیط خانه می‌باید پناهگاهی باشد تا ساکنانش در آن بیاسایند و خستگی‌ها و رنج‌های ناشی از دشواری‌های محیط بیرون خانه را به فراموشی بسپارند، متأسفانه برای بسیاری از مردم، خانه به جهنمی می‌ماند که آتش دشمنی، خشم، خشونت، کینه و انتقام در آن هر لحظه شعله ورت می‌شود. خشونت‌های خانگی مخصوص جامعه یا طبقه ی خاصی نیست، بلکه اکنون همه ی کشورهای دنیا و طبقات اجتماعی مختلف با آن دست به گریبانند و تغییر و تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر روزه بر میزان آن افزوده است. در تعریف خشونت خانگی می‌توان گفت: «خشونت خانگی خشونت است که در محیط (حوزه) خصوصی خانواده به وقوع می‌پیوندد و عمیقاً میان افرادی رخ می‌دهد که به سبب صمیمیت، ارتباط خونی یا قانونی به یکدیگر پیوند خورده‌اند (فیروزی، ۱۳۹۸).

خانواده، نخستین و پایدارترین نهاد اجتماعی است که هویت انسانی و جامعه‌پذیری فرد در آن شکل می‌گیرد و پذیرش ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، انتقال الگوهای روابط و تعامل به سایر نهادهای اجتماعی را سبب شده است. بدون شک، هیچ‌یک از آسیب‌های اجتماعی از تأثیر خانواده جدا نیستند. نهاد خانواده

^۱ - violence

هنگامی کارکرد خود را به درستی انجام می‌دهد که دچار نابسامانی و آشفتگی نباشد. خشونت، سلامت و امنیت خانواده را تهدید می‌کند. خشونت خانگی یا خشونت علیه زنان^۱ در خانواده، شایع‌ترین شکل خشونت علیه آنهاست که در آن، رفتار خشن یکی از اعضای خانواده (معمولاً مرد) نسبت به یکی دیگر از اعضای خانواده (معمولاً زن) است (اسوان و سولیوان، ۲۰۰۹).

زنان حاشیه‌نشین گروهی از افراد هستند که به‌طور ویژه مستعد استرس هستند، به‌ویژه زمانی که مورد خشونت‌های خانوادگی نیز قرار بگیرند (براون^۲، ۲۰۰۳) که در آن نیاز به سازگاری و مقابله‌کردن با تغییراتی که از نظر آن‌ها استرس‌زا هستند، اهمیت پیدا می‌کند (بایرام^۳، ۲۰۰۸). این گروه از نظر هیجانی می‌تواند در رده افراد پرخطر و آسیب‌پذیر باشد و ممکن است برخی از آنها نسبت به حالت عادی افسرده‌تر، مضطرب‌تر یا متحمل استرس بیشتری شوند (الکساندر^۴ و هریسون^۵، ۲۰۱۳). پژوهش‌های اولیه استرس را به عنوان مفهومی تک بعدی می‌دانستند. سپس، سلیه (نقل از جعفری و همکاران، ۲۰۱۲) دو نوع استرس را پیشنهاد کرد: آشفتگی یا پریشانی و استرس طبیعی و سازنده؛ اولی نوع مخرب استرس را بیان می‌کند که با خشم و پرخاشگری نشان داده می‌شود، در حالی که دومی نوعی سازنده استرس را نمایان می‌کند که با نگرانی همدلانه برای دیگران نشان داده می‌شود. به هر حال، استرس روی آنان هم تأثیر مثبت و هم تأثیر منفی دارد. استرس منفی موجب اختلالات و بروز نشانه‌ها و پیامدهای منفی می‌شود. پیامدهای منفی استرس می‌تواند جسمانی روانی و رفتاری باشد (زهراکار، ۱۳۸۷). نتایج تحقیقات نشان داده‌اند که سطوح بیشتر استرس اغلب با کاستی‌های شناختی، بیماری، سطوح افزایش یافته افسردگی و اضطراب، کاهش رضایت زندگی همراه می‌شود. بنابراین، مشکلات متعدد جسمانی روانشناختی، رفتاری و تحصیلی از نتایج استرس است (حسینی و دیگران، ۱۳۹۵). چهری و پرندین (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت‌های مدیریت استرس باعث افزایش تاب‌آوری و کیفیت زندگی زنان شده است. حسینی و همکاران (۱۳۹۵)، در مقاله‌ای به این نتیجه رسیدند که حمایت اجتماعی، تاب‌آوری، راهبردهای مقابله‌ای حل مسئله و ویژگی شخصیتی روان‌رنجورخویی همبستگی با آسیب‌پذیری در برابر استرس دارند و از واریانس آسیب‌پذیری در برابر استرس را تبیین می‌کنند. همت افزا و سپهریان (۱۳۹۴)، در مقاله‌ای به این نتیجه رسیدند که متغیر حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله‌ای گریز اجتناب، دوری‌گزینی، رویارویی و جستجوی حمایت اجتماعی و منبع کنترل در تعامل با یکدیگر و به‌طور جداگانه تغییرات متغیر ملاک آسیب‌پذیری در برابر استرس را به‌طور معنا دار پیش بینی کنند.

^۱ - violence against women

^۲ - Brown

^۳ - Bayram

^۴ - Alexander

^۵ - Harrison

یکی از مهمترین دسته بندی‌های مربوط به شخصیت، مدل پنج عاملی است که Costa و McCrae آن را در امتداد پنج بعد یا پنج عامل اصلی شامل روان‌رنجور خوبی، گشودگی به تجربه، برونگرایی، سازگاری و وظیفه شناسی توصیف کردند. هریک از این شخصیت‌ها به روش منحصر به فردی با استرس مقابله می‌کنند. بعد سازگاری شخصیت نشان دهنده ویژگی‌های اعتماد، رک گویی، نوع دوستی، قابلیت پیروی، شرم و عطوفت است. وظیفه شناسی نیر به شایستگی، نظم، وظیفه شناسی، تلاش برای پیشرفت و انضباط در افراد مرتبط است. روان‌رنجور خوبی به تمایل برای تجربه اضطراب، تنش، خودخوری، خصومت، کم رویی، تفکر غیر منطقی، افسردگی و عزت نفس پایین مرتبط است. برونگرها خوش نیز ویژگی‌هایی مانند خوش رویی، پرتوان، مشتاق و در جستجوی ارتباط اجتماعی دارند و افراد با گشودگی به تجارب نیز تمایل به کنجکاوی، هنرنمایی، خردورزی، با وجدان بودن، روشنفکری و نوآوری دارند (مک کرای و تراکیانو، ۲۰۰۵). بیرامی و همکاران (۱۳۹۱)، در مقاله‌ای بیان داشتند که روان‌رنجوری بالاتر واکنش پذیری استرس ضربان قلب پایین، واکنش استرس کورتیزول پایین، کاهش بیشتر اثر مثبت و کنترل ذهنی پایین را پیش بینی می‌کند.

محترمی و محمدی (۱۳۹۵) تاب‌آوری را فرایند مقابله کردن با وقایع مختل‌کننده، استرس‌زا یا چالش‌برانگیز زندگی در نظر گرفتند. به گونه‌ای که برای فرد مهارت‌های مقابله و حفاظتی افزون بر پریشانی ناشی از واقعه فراهم می‌کند. به‌طور خلاصه، تاب‌آوری به توانایی یا فرایندی اشاره می‌کند که فرد را قادر می‌کند به‌طور موفقیت‌آمیزی با وقایع استرس‌زا و مصیبت‌های زندگی مقابله کند. عابدی و صالحی دوست (۱۳۹۷)، در مقاله‌ای به این نتیجه رسیدند که رابطه بین تاب‌آوری در برابر استرس با سازگاری اجتماعی و انتخاب هدف مستقیم و معنادار و رابطه بین تاب‌آوری در برابر استرس و جهت‌گیری یادگیری نیز به صورت مستقیم و معنادار می‌باشد. همچنین، بین تاب‌آوری در برابر استرس و عملکرد گرایشی رابطه معنادار وجود ندارد و رابطه عملکرد اجتنابی و بلا تکلیفی در جهت‌گیری هدف با تاب‌آوری در برابر استرس و سازگاری اجتماعی به صورت معکوس و معنادار می‌باشد. داورنیا، شاکری و اعزازی (۱۳۹۳)، بیان داشتند که اثرات غیرمستقیم نقاط قوت شخصیت، خرد، شجاعت، خوش بینی و آرامش بر آسیب‌پذیری روانی معنی دار است. بر اساس این نتایج سطح بالایی از خرد، شجاعت، خوش بینی و آرامش همراه با تاب‌آوری روانشناختی ممکن است منجر به کاهش آسیب‌پذیری روانی شود. به‌نظر می‌رسد عواملی همچون حمایت اجتماعی، تاب‌آوری و ویژگی‌های شخصیتی افراد با میزان آسیب‌پذیری افراد در برابر استرس و موقعیت‌های استرس‌زا مرتبط باشند. در جستجوهای انجام شده توسط محقق در پژوهش‌های رگرسیونی داخل و خارج کشور پژوهشی یافت نشد که به بررسی تأثیر این متغیرها به صورت همزمان در پیش‌بینی آسیب‌پذیری افراد در مقابل استرس پرداخته باشد که نقش و میزان پیش‌بینی‌کنندگی هر یک از این عوامل را در آسیب‌پذیری افراد در برابر استرس مشخص کرده باشد. از این رو، انجام پژوهشی که به بررسی نقش

عوامل متعدد در کنار یکدیگر در پیش بینی آسیب پذیری افراد در برابر استرس بپردازد، ضروری به نظر می رسد.

تاکنون پژوهش هایی در زمینه خشونت های خانگی انجام شده است. مرادی، احمدی، دارابی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی عوامل موثر بر بروز و گسترش پدیده خشونت خانگی علیه زنان در شهر کرمانشاه پرداختند. نتایج نشان داد که به جز حمایت اجتماعی بین همه متغیرهای پژوهش یعنی سرمایه اجتماعی، محرومیت، حمایت تاهلی و جامعه پذیری با خشونت خانگی ارتباط مستقیم و معناداری وجود دارد. طاهری فرد و میکاییلی (۱۳۹۸) در پژوهشی به اثربخشی ذهن آگاهی مبتنی بر شناخت در اضطراب اجتماعی، تاب آوری و تنظیم هیجان زنان قربانی خشونت خانگی پرداختند. تحلیل کوواریانس نشان داد که بین میانگین نمره های پس آزمون گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنی داری وجود دارد و ذهن آگاهی مبتنی بر شناخت منجر به کاهش اضطراب اجتماعی، افزایش تاب آوری و تنظیم هیجان در زنان قربانی خشونت خانگی شده است. قزوینه، ساروخانی و شکرپیگی (۱۳۹۷) پژوهشی را با عنوان توزیع فضایی خشونت های خانگی در شهر کرمانشاه انجام دادند. نتایج نشان می دهد بیشترین میزان خشونت در هر سه سطح در میان مناطق فقیرنشین و حاشیه ای شهر متمرکز شده است. میزان بالای بیکاری و درآمد پایین، مهاجرت و گسترش حاشیه نشینی که به طور گسترده در مناطق فقیر شهری وجود دارد، بر وقوع خشونت تأثیر مستقیم داشته است. بخش قابل توجهی از رواج برخی گونه های همسر گزینی ناشی از فقر اقتصادی و فقر فرهنگی است که به طور مستقیم با محلات شهری ارتباط مستقیم دارد. واعظ زاده و اباسه (۱۳۹۵)، در مقاله ای با عنوان زنان حاشیه نشین و بازتولید خشونت در روابط اجتماعی به این نتیجه رسیدند که خشونت فیزیکی در بین جوانان حاشیه نشین بیشتر است. پسران خشن تر دارای تجربه خشونت بیشتری از سوی والدین خود در کودکی هستند اما خشونت آنان بیشتر متوجه خواهرانشان است. به عبارت دیگر، دختران خانواده دریافت کنندگان اصلی خشونت برادران خود هستند. نتایج پژوهش موید آن است که چرخه خشونت در مناسبات اجتماعی از خانواده آغاز می شود. زنان در پرورش فرزندان خشن نقش دارند اما خشونت به وجود آمده گریبان گیر نسل بعدی خود آنان است. پورنقاش تهرانی و همکاران (۱۳۹۵)، در مقاله ای با عنوان نقش تجربه خشونت خانگی در پیش بینی افسردگی، اضطراب و استرس مردان خشونت گرا به این نتیجه رسیدند که از این یافته ها می توان جهت ایجاد و انجام درمان های موثرتر برای خشونت گرایان و آشناسازی آنان با پیامدهای رفتاری که خطر درگیر شدن کودکان در خشونت خانگی را افزایش می دهد استفاده کرد که این امر موجب کاهش انتقال بین نسلی خشونت خواهد شد. همچنین در زمینه پژوهش های خارجی، ماگار (۲۰۲۰) به بررسی توانمندسازی زنان در حاشیه های دهلی در برابر خشونت های خانگی پرداخته، سوء استفاده های جنسی و فیزیکی از زنان بررسی شده و ضمن مطالعه نقش های سنتی زنان در حاشیه های دهلی از طریق مصاحبه با اعضا انجیوهای فعال در امور زنان حاشیه نشین، فهرستی از مسائل زنان حاشیه و خشونت علیه آنان را معرفی کرده است. مک کلین (۲۰۱۹) نشان دادند که زنان قربانی

خشونت خانگی نسبت به زنان بدون خشونت به طور معنادار هیجان‌های منفی بیشتری مانند احساس غمگینی، تنهایی، عصبانیت و بی‌ارزشی دارند. افزایش هیجان‌های منفی می‌تواند عامل خطری برای ابتلا به اختلالات روان‌شناختی و حس انتقام در زنان خشونت دیده شود.

همچنین تاب‌آوری یکی از عواملی است که می‌تواند بر استرس در افراد تاثیر بگذارد. زیرل تاب‌آوری مجموعه‌ای از پاسخ‌های فرد در شرایط سخت است که توانایی مقابله با استرس، توانایی مثبت فرد برای پاسخ دادن در شرایط تحت فشار می‌باشد. ریچاردسون^۱، نیجر^۲، جنسن^۳ و کامپفر^۴ (به نقل از چانگ^۵، ۲۰۰۸) تاب‌آوری فرایند مقابله کردن با وقایع مختل‌کننده، استرس‌زا یا چالش‌زای زندگی است به طوری که فرد مهارت مقابله با پریشانی را کسب می‌کند.

شهر کرمانشاه از نظر فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، بافتی تقریباً سنتی و قومیتی دارد و با وجود تغییرات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی انجام‌شده در دهه‌های اخیر، به نظر می‌رسد هنوز نهادهای سنتی، تسلط و حاکمیت بیشتری در این شهرستان و توابع آن دارند و خانواده، واحد اقتصادی مهم و دربرگیرنده رفتارهای اقتصادی، اجتماعی، مذهبی و فرهنگی است. در چنین شرایطی عواملی همچون پدروسالاری؛ توجه‌نداشتن به مقام و منزلت زن؛ اعتقاد به نان‌آوردن مردان؛ بی‌سوادی بیشتر زنان خانه‌دار، درصد پایین مشارکت‌های اقتصادی و اجتماعی زنان، زمینه‌ساز عواملی می‌شود تا صمیمیت واقعی بین زوجین کاهش یافته و با افزایش رفتارهای خشونت‌آمیز نسبت به اعضای خانواده به‌ویژه زنان همراه باشد. این تحقیق با هدف پیش‌بینی آسیب‌پذیری در برابر استرس بر اساس ابعاد شخصیت و تاب‌آوری در زنان قربانی خشونت خانگی ساکن در حاشیه‌های شهر کرمانشاه انجام شده است. لذا فرضیه‌های پژوهش حاضر عبارتند از:

- ۱- ابعاد شخصیت در زنان قربانی خشونت خانگی می‌تواند نشانگان آسیب‌پذیری در برابر استرس را در آنها پیش‌بینی کند.
- ۲- تاب‌آوری در زنان قربانی خشونت خانگی می‌تواند نشانگان آسیب‌پذیری در برابر استرس را در آنها پیش‌بینی کند.

روش پژوهش:

این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است. پژوهش را تمام زنان خشونت دیده و حاشیه‌نشین شهر کرمانشاه ۲۵ تا ۶۰ ساله تشکیل می‌دهند (شهرک‌های آناهیتا، صادقیه، جعفرآباد، دولت‌آباد، دره‌دراز، کرناچی، نوکان و... جزئی از این حاشیه‌ها هستند). نمونه زنان خشونت دیده شامل زنانی بودند که در این

^۱ Richardson

^۲ Niger

^۳ Jensen

^۴ Kampf

^۵ Chang

مناطق زندگی کرده و بر اساس گزارش خود و مراجعه به کلاتری‌های محل اظهار کرده بودند که توسط برادر، پدر و یا همسر خود مورد خشونت قرار گرفته‌اند. در ابتدا به دلیل ترس از همکاری خودداری کردند و بعد از اطمینان نسبت به مشخص نشدن نام آنها حاضر به همکاری شدند. میزان شیوع خشونت در این خانواده‌ها بالای ۷۰ درصد بود. بعد از انتخاب نمونه به شیوه در دسترس ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه مقیاس نشانگان استرس SSI، فرم کوتاه پرسشنامه پنج عاملی نئو (NEO-FFI) و مقیاس تاب‌آوری کونور و دیویدسون (۲۰۰۳) می‌باشد. ملاک‌های ورود تحقیق شامل سکونت در حاشیه‌های شهر کرمانشاه، دارای تجربه خشونت خانگی از طرف اعضای خانواده، داشتن سن ۲۵ سال به بالا و همچنین داشتن توانایی شرکت در آزمون و تکمیل پرسشنامه‌ها می‌باشد. در مقابل به افراد شرکت کننده گفته شد هر زمان که احساس کردند نمی‌توانند آزمون را ادامه دهند این اختیار را دارند که از آزمون خارج شوند.

مقیاس نشانگان استرس SSI: سید خراسانی و صدقیانی (۱۳۷۷)، این مقیاس را ساخته‌اند. این مقیاس ۵۱ ماده دارد و چهار دسته از نشانگان استرس را اندازه گیری می‌کند: نشانگان شناختی، عاطفی، رفتاری و جسمانی. مقیاس جسمانی ۲۳ ماده، مقیاس رفتاری ۱۲ و مقیاس عاطفی ۷ ماده دارد. مقدار آلفای کرونباخ برای کل آزمون ۰/۸۶ گزارش شده است.

فرم کوتاه پرسشنامه پنج عاملی نئو (NEO-FFI): این پرسشنامه توسط کاستا و مک کری (۱۹۹۷) تدوین شده است و ۶۰ گویه دارد. این آزمون از پنج مجموعه ۱۲ گویه‌ای مربوط به هر یک از ابعاد شخصیت (روان رنجورگرایی، برون گرایی، گشودگی به تجربه، توافق و باوجدان بودن) تشکیل شده است و بنابراین نمره هر بعد صفر تا ۴۰ خواهد بود.

مقیاس تاب‌آوری کونور و دیویدسون (۲۰۰۳): ابزار سنجش تاب‌آوری پژوهش حاضر، مقیاس تاب‌آوری کونور و دیویدسون (۲۰۰۳)، می‌باشد. این پرسشنامه را کونور و دیویدسون (۲۰۰۳)؛ به نقل از محمدی، (۱۳۸۴) با مرور منابع پژوهشی ۱۹۹۱-۱۹۷۹ حوزه تاب‌آوری تهیه کردند. این پرسشنامه ۲۵ گویه دارد که در یک مقیاس لیکرتی بین صفر (کاملاً نادرست و پنج همیشه درست) نمره گذاری می‌شود. همچنین، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش با توجه به فرضیه‌های تحقیق، از همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چند گانه استفاده شد. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها در قالب نرم افزار SPSS نسخه ۲۴ صورت گرفت.

یافته‌های پژوهش

از ۱۵۶ نفر کل پاسخگویان ۴۹ درصد را دختران مجرد و زنان مطلقه و بیوه و ۵۱ درصد را زنان دارای همسر شهر کرمانشاه تشکیل داده‌اند. همچنین، از مجموع پاسخگویان ۴۵ درصد در گروه سنی ۲۵ تا ۳۵ سال و ۳۶ درصد در گروه سنی ۳۵ تا ۴۵ سال و نهایتاً ۱۹ درصد در گروه سنی بالای ۴۵ سال هستند.

جدول ۱: بررسی میزان همبستگی تاب‌آوری و ابعاد شخصیت با نشانگان آسیب‌پذیری در برابر استرس

مسئولیت پذیری	سازگاری	گشودگی به تجربه	برونگرا	روان‌رنجور خوبی	تاب‌آوری	نشانگان آسیب‌پذیری در برابر استرس	
						همبستگی پیرسون	تعداد
-۰,۳۸۱	-۰,۴۹۲	۰,۰۴۱	-۰,۳۵۲	۰,۴۸	-۰,۶۱۱	همبستگی پیرسون	نشانگان
۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۱۱۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	سطح معنی داری	آسیب‌پذیری در برابر استرس
۱۵۶	۱۵۶	۱۵۶	۱۵۶	۱۵۶	۱۵۶	تعداد	استرس

در جدول ۱ بررسی ضریب همبستگی بین متغیر آسیب‌پذیری در برابر استرس با تاب‌آوری نشان می‌دهد. رابطه بین دو متغیر برابر با $(-۰/۶۱۱)$ است که نشان می‌دهد رابطه منفی و معناداری بین تاب‌آوری با نشانگان آسیب‌پذیری در برابر استرس مشاهده می‌شود. و با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان نتیجه گرفت که افزایش تاب‌آوری می‌تواند با کاهش نشانگان آسیب‌پذیری در برابر استرس مرتبط باشد.

همچنین بررسی ضریب همبستگی بین متغیر آسیب‌پذیری در برابر استرس با برونگرایی، سازگاری و مسئولیت‌پذیری نشان می‌دهد. رابطه بین متغیرها به ترتیب برابر با $(-۰/۳۸۰)$ ، $(-۰/۴۹۲)$ و $(-۰/۳۵۱)$ است که نشان می‌دهد رابطه منفی و معناداری بین برونگرایی، سازگاری و مسئولیت‌پذیری با نشانگان آسیب‌پذیری در برابر استرس مشاهده می‌شود. و با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان نتیجه گرفت که افزایش بعد برونگرایی، سازگاری و مسئولیت‌پذیری می‌تواند با کاهش نشانگان آسیب‌پذیری در برابر استرس مرتبط باشد.

بررسی ضریب همبستگی بین متغیر آسیب‌پذیری در برابر استرس با بعد شخصیتی روان‌رنجور خوبی در زنان قربانی خشونت برابر با $(۰/۴۸۱)$ است که نشان می‌دهد رابطه مثبت و معناداری بین روان‌رنجور خوبی و نشانگان آسیب‌پذیری در برابر استرس مشاهده می‌شود که در سطح ۹۹ درصد معنادار است. نهایتاً بین گشودگی به تجربه با نشانگان آسیب‌پذیری در برابر استرس هیچ گونه رابطه معناداری مشاهده نشد.

جدول ۲: خلاصه رگرسیون چند متغیره پیش‌بینی آسیب‌پذیری در برابر استرس بر اساس ابعاد

تغییرات آماری	تغییرات	تغییرات	خطای انحراف استاندارد تخمین شده	شخصیت		تغییرات آماری	تغییرات معنی داری واریانس
				ضریب تعیین	ضریب تعیین		
درجه 1 آزادی	تغییرات	تغییرات	۰.۳۵۶	۰.۳۳۵	۰.۳۵۶	۱۳	۰.۰۰۰
درجه 2 آزادی	تغییرات	تغییرات	۰.۳۵۶	۰.۳۳۵	۰.۳۵۶	۱۴۷	۰.۰۰۰
درجه 3 آزادی	تغییرات	تغییرات	۰.۳۵۶	۰.۳۳۵	۰.۳۵۶	۱۳	۰.۰۰۰

جدول ۲ ضریب همبستگی بین متغیرهای آسیب پذیری در برابر استرس با ابعاد شخصیت در زنان را نشان می دهد. این فرضیه با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون بررسی شد، مقدار ضریب همبستگی برابر با $0.597 =$ و سطح معنی داری Sig برابر با 0.000 به دست آمد. از آنجایی که سطح معنی داری محاسبه شده ($P > 0.000$) کوچکتر از 0.05 است، در نتیجه فرض صفر رد شده و فرض پژوهشی تایید میشود. به عبارت دیگر به نظر می رسد ابعاد شخصیت در زنان قربانی خشونت می تواند آسیب پذیری آنها در برابر استرس را پیش بینی کند.

جدول ۳: جدول برآورد ضرایب مدل نهایی رگرسیون خطی متغیرهای پژوهش

مدل	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد	T	معنی داری	
	B	خطای انحراف استاندارد	Beta			
1	(ثابت)	1.178	.579	2.033	.001	
	روان رنجوری	.311	.158	.206	2.072	.001
	برونگرایی	-.164	.147	-.231	-3.436	.001
	گشودگی به تجربه	.058	.163	-.001	0.921	.102
	سازگاری	-.165	.165	-.200	-2.524	.001
	مسئولیت پذیری	-.435	.130	-.345	-3.866	.001

جدول ۳ سهم هر یک از ابعاد شخصیتی را در پیش بینی نشانگان استرس بیان می کند. همانطور که مشاهده می شود ویژگی های شخصیتی روان رنجور خوبی ($\beta = 0.20$)، برونگرایی ($\beta = -0.23$)، سازگاری ($\beta = -0.20$) و مسئولیت پذیری ($\beta = -0.34$) پیش بینی کننده نشانگان آسیب پذیری در برابر استرس در زنان خشونت دیده است. بر این اساس مسئولیت پذیری بیشترین سهم را در کاهش نشانگان استرس و روان رنجور خوبی بیشترین سهم را در افزایش نشانگان آسیب پذیری در برابر استرس دارد.

جدول ۴: برآورد ضرایب مدل نهایی رگرسیون خطی متغیرهای پژوهش

مدل	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد	T	معنی داری	
	B	خطای انحراف استاندارد	Beta			
1	(ثابت)	1.279	.534	2.395	.018	
	تاب آوری	-.662	.136	.359	4.854	.000

در جدول ۴، مقدار ضریب همبستگی چندگانه بین آسیب پذیری در برابر میزان تاب آوری زنان و مقدار برآورد شده آن تحت مدل رگرسیونی نهایی، معادل ($\beta = -0.359$) می باشد. به عبارت دیگر میتوان گفت افزایش تاب آوری می تواند پیش بینی کننده مناسبی برای کاهش نشانگان آسیب پذیری در برابر استرس باشد.

بحث و نتیجه گیری:

هدف از انجام پژوهش حاضر پیش بینی آسیب پذیری در برابر استرس بر اساس ابعاد شخصیت و تاب آوری در زنان قربانی خشونت خانگی می باشد. در ارتباط با این هدف می توان گفت یافته های پژوهش نشان داد که ابعاد شخصیت روان رنجوری پیش بینی کننده افزایش نشانگان آسیب پذیری در برابر استرس بوده و ابعاد شخصیت برون گرایی، سازگاری، مسئولیت پذیری و تاب آوری می تواند پیش بینی کننده کاهش نشانگان آسیب پذیری در برابر استرس در زنان قربانی خشونت حاشیه نشین شهر کرمانشاه باشد. نتایج حاصل از این فرضیه با نتایج حاصل از پژوهش های مرادی، احمدی، دارابی و همکاران (۱۳۹۹)، طاهری فرد و میکاییلی (۱۳۹۸)، قزوینه، ساروخانی و شکریگی (۱۳۹۷)، واعظ زاده و اباسه (۱۳۹۵)، پورنقاش تهرانی و همکاران (۱۳۹۵)، عطادخت و زارع (۱۳۹۴)، شکریگی و مستمع (۱۳۹۶)، شکیب خواه و رفیعی (۱۳۹۳)، حسینی بادنجان، بیرانی و هاشمی (۱۳۹۵)، سالاری فر (۱۳۹۵)، ماگار (۲۰۲۰)، ویلسون و کلینز (۲۰۱۸)، هم سو و هم راستا می باشد.

در ارتباط با رابطه بین آسیب پذیری در برابر استرس با ابعاد شخصیت می توان گفت یافته ها حاکی از آن بود که بین آسیب پذیری در برابر استرس با ابعاد شخصیت روان رنجور خوبی رابطه مثبت و با ابعاد شخصیتی برون گرایی، سازگاری و مسئولیت پذیری رابطه منفی در زنان خشونت دیده وجود دارد. در تبیین این فرضیه می توان گفت هرچقدر شخصیت یک زن را بتوان از جنبه های مختلف و همچنین راهبردهای مقابله ای مستحکم و قوی کرد به همان اندازه آسیب پذیری وی در برابر استرس و عواقب ناشی از آن کاهش خواهد یافت. ابعاد و ویژگی های شخصیتی روان رنجور خوبی می تواند به دلیل داشتن احساس تنهایی و عدم روابط مناسب با دیگران با میزان استرس بیشتری در زنان قربانی خشونت مرتبط و همراه باشد. همچنین می توان گفت افرادی که برون گرایی بالایی دارند، از روابط اجتماعی گسترده تری برخوردارند و یا در افراد مسئولیت پذیر به دلیل تمایل به انجام فعالیت های خود و احساس وظیفه از کنترل بالاتری در کاهش نشانگان مقابله با استرس برخوردار هستند. داشتن ویژگی های مثبت شخصیتی مانند انعطاف پذیری، برون گرایی و مسئولیت پذیری می تواند به فرد کمک کند تا سازگاری فرد در شرایط تنش زا افزایش یابد. از طرفی ویژگی روان رنجوری باعث ضعف و ناکارآمدی افراد در اتخاذ شیوه های مناسب و کارآمد مقابله با استرس می شود. زیرا این افراد مشکلات زیادی در زمینه های عاطفی، هیجانی و شناختی دارند و به همین دلیل در روابط بین فردی و اجتماعی تنش های زیادی داشته و لذا آسیب پذیری بیشتری در برابر استرس خواهند داشت. در ارتباط بین آسیب پذیری در برابر استرس با تاب آوری زنان خشونت دیده یافته ها نشان داد که بین آسیب پذیری در برابر استرس با تاب آوری زنان خشونت دیده رابطه منفی معنی داری وجود دارد. در تبیین این فرضیه می توان گفت تاب آوری با توانایی بالای خودگردانی همراه می شود که شامل تعدیل کردن سطح خودکنترلی شخص در سطوح بالا یا پایین است؛ به گونه ای که موقعیت ایجاب می کند و استفاده از هیجان های مثبت در فرایند مقابله است. تاب آوری افراد را از حوادث بدی که برایشان اتفاق می افتد،

محافظت نمی‌کند؛ اما به آن‌ها کمک می‌کند تا به‌طور مؤثرتری با استرس مقابله کنند. لذا هر نوع اقدام خشونت آمیزی که منجر به آسیب بدنی، جنسی یا روانی زنان شود یا احتمال بروز آن زیاد باشد، برای زنان رنج‌آور بوده یا به محرومیت اجباری از آزادی فردی یا اجتماعی آنان منجر گردد، خشونت علیه زنان محسوب می‌شود. پیامدهای خشونت در خانواده تنها متوجه زنان نمی‌شود و فرزندان نیز دچار مشکلات متعدد می‌شوند. فرزندان این خانواده‌ها حتی اگر به‌طور مستقیم هم درگیر رفتار خشونت آمیز بین والدین نشوند، باز هم دچار اضطراب و استرس ناشی از تنش درون خانواده هستند. زن در جامعه به دلیل فرهنگ مردسالار و نبود حقوق و قوانین کافی برای دفاع از خود در مقابل خشونت مردان در خانواده، دچار مشکلات روانی و اجتماعی بسیاری می‌شوند. این مسئله ممکن است به ایجاد مشکلات اجتماعی و روانی دیگر در جامعه نیز منجر شود. چنین زنانی دچار اضطراب وجودی و ناامنی هستی شناختی هستند. به بیان دیگر، آنها همواره نسبت به زندگیشان نگران هستند و احساس امنیت نمی‌کنند. با این حال، پدیده خشونت علیه زنان را می‌توان از سه بعد (شرایط علی، شرایط زمینه‌ای و شرایط مداخله گر) تبیین کرد.

از آنجا که موضوع پژوهش حاضر از جمله موضوعات جدید بوده و تحقیقات کمتری در این زمینه به خصوص در خارج از کشور انجام شده، بنابراین با معضل کمبود منابع مواجه شدیم. بنابراین این پژوهش در تهیه مبانی نظری خود با مشکلات زیادی روبه‌رو بود. ابزار به کار گرفته شده در پژوهش حاضر پرسشنامه بود. به دلیل کثرت تعداد سؤالات برخی از آزمودنی‌ها به دلیل شرایط خود با میل و رغبت کمتری به سؤالات پاسخ می‌دادند و یا برقراری ارتباط با آنان در پاره‌ای از موارد با مقاومت روبرو می‌شد که این مسأله تا رسیدن به اعتماد باعث طولانی‌تر شدن روند اجرای پرسشنامه می‌شد. از محدودیت‌های دیگر پژوهش بحث بعد مکانی آن می‌باشد که مربوط به شهر کرمانشاه بوده و نمی‌تواند نماینده کاملی برای تمام زنان باشد. لذا می‌طلبید در تحقیقات بعدی به این امر توجه شود. شرایط همه‌گیری بیماری کرونا هم یکی دیگر از محدودیت‌های پژوهش حاضر بود که باعث شد زنان حاشیه‌نشین همکاری کمتری جهت اجرای پژوهش داشته باشند.

با توجه به یافته‌های پژوهش مبنی بر رابطه ویژگی‌های شخصیتی و تاب‌آوری در کاهش نشانگان استرس در میان زنان خشونت دیده پیشنهاد می‌شود برنامه مداخله‌ای آموزشی پیشگیرانه مبتنی بر تئوری رفتار برنامه ریزی شده در خصوص تاب‌آوری در زنان خشونت دیده پرداخت و گامی در جهت ارتقای سلامت روان آنها و در نتیجه سلامت جامعه برداشت. همچنین، پیشنهاد می‌شود مددکاران اجتماعی در کار با زنان خشونت دیده، بر روی برنامه‌های توانمندسازی زنان در این حوزه‌ها و تقویت ابعاد شخصیتی مانند سازگاری و مسئولیت پذیری اهتمام ورزند تا زمینه کاهش آسیب‌پذیری در برابر استرس را فراهم کنند. پیشنهاد می‌شود در پژوهشی کیفی به طراحی الگوی عوامل موثر بر خشونت خانگی علیه زنان پرداخته شود.

منابع

Abedi, H.& Salehi Doust, Z. (2019). The Relationship between Resilience to Stress and Social Adaptation and Goal Selection in Students,

- International Conference on New Research Achievements in Social Sciences, Educational Sciences and Psychology, Karaj, Comprehensive University of Applied Sciences of the Municipal Cooperation Organization. (In Persian)
- Ahmadi, Mahboubeh; Rahnavardi, Mena; Kiani, Mehrzad; Pourhossein Gholi, Asma. (2014). Investigating the relationship between domestic violence and suicidal ideation in women referring to health centers and family courts in Rasht. *Journal of Forensic Medicine (Series 72)*, No. 4. (In Persian)
- Alexander, J., & Harrison, A. G. (2013). Cognitive Responses to Stress, Depression, and Anxiety and Their Relationship to ADHD Symptoms in First Year Psychology Students. *Journal of Attention Disorders*, 17(1), 29-37.
- Atadokht A, Zare R. (2016). Comparison of the Emotional States in Women with and without Domestic Violence Experience: Evaluating the Role of Women's Emotional States in Predicting Violence. *Journal of Health and Care*. Vol. 17 (4), 291-299. (In Persian)
- Bayram, N., & Bilgel, N. (2008). The Prevalence and Sociodemographic Correlations of Depression, Anxiety and Stress among a Group of University Students. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 43, 667-672.
- Beyrami, M., Hashemi, T., Alizadeh Goradel, J., and Hosseini Badanjani, S. (2013). Predicting vulnerability to stress based on social support, coping strategies and source of control. *Social Psychology Research Quarterly*, 5. (In Persian)
- Brown, T. E. (2003). Workshop: Advanced Assessment and Treatment of Complicated Attention Deficit Disorders. Ottawa, Ontario: Canadian Psychological Association. Optimism and Primary and Secondary Appraisal of a Stressor Controlling for Confounding Influences and Relations to Coping and Psychological and Physical Adjustment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1109-1120.
- Chehri, Z., and Parandin, Sh. (2020). The effectiveness of stress management training on resilience and quality of life of women with marital conflict in Kermanshah. *New Advances in Behavioral Sciences*, Volume 4, Number 31. (In Persian)
- Chung, H. (2008). Resiliency and Character Strengths among College Students. Dissertation, Arizona University.
- Davarniya R, Shakarami M, EzaziBojnourdi E. (2014). Predicting Vulnerability to Stress Based on Social Support and Personality Traits. *J Mazandaran Univ Med Sci*. 24 (113) :194-199. (In Persian)
- Firoozi, Golnar (2019). Domestic Violence: Domestic and Violent Behaviors Against Children. *Pegah Hozeh*, No. 266. (In Persian)

- Ghazvineh, ZH, Saroukhani, B., Shekarbigi. A. (2019). Spatial Distribution of Domestic Violence in Kermanshah City. *Geography and Sustainability of Environment*, 8 (3), 79-98. (In Persian)
- Hemmatvaza, P., and Sepehrian, F. (2015). Predicting Vulnerability to Stress of Parents of Mentally Retarded Children Based on Social Support, Coping Strategies and Source of Control, The First Scientific Conference on Psychology, Educational Sciences and Pathology, Electronic, Green Gold Company, Monitoring Association. (In Persian)
- Hoseini badenjani, S. Beirami, M. Hashemi, T. (2018), The prediction of women vulnerability (family's women's supervisor) against stress based on the ratio of social support, coping strategies and locus of control; *Journal of Psychological Studies*, 8(1), 117-140. doi: 10.22051/psy.2012.1531. (In Persian)
- Hosseini, S., and Rezaei, A., and Kaykhosravi Beigzadeh, Z. (2012). Comparison of social support and life satisfaction and depression and happiness in elderly men and women. *Women and Society (Sociology of Women)*, 2 (4 (Series 8)), 143-161. (In Persian)
- Izutsu T and A. Tsutsumi. (2019). *Handbook of Disease Burdens and Quality of Life Measures (Quality of Life of Urban Slum Residents)*. Springer. New York.
- Kermanshah. First National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Studies. (In Persian)
- Magar, Sh (2020). Violence against women: Where are the solutions? *Indian J Psychiatry*. 57(2): 131-139.
- McCrae, R.R. Terracciano, A. et al. (2005). Universal features of personality traits from the observer's perspective: Data from 50 cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88,547-561.
- McCrea R. R., & Costa D. T. (1997). Personality trait structure as a human universal. *American psychologist*, 52(5), 509-516.
- McClennen, J. C. (2019). *Women victims of domestic violenc*. Springer Publisher Company. Retrieved from http://www.springerpub.com / samples/9780826111326_chapter.pdf, 2.
- Mohtarami, S & Mohammadi, A. (2016), The Relationship between Social Adaptation and Resilience to Stress: The Mediating Role of Emotional Intelligence and Intuitive Intelligence in Adolescents, National Conference on Psychology Science and Technology, Educational Sciences and Comprehensive Psychology of Iran, Tehran, Institute for Knowledge and Technology Development Conferences. (In Persian)
- Moradi, Ali., Ahmadi, Pouyan., Darabi, Maryam and Arefi, Mokhtar (2020). Investigating the effective factors on the occurrence and spread of domestic violence against women in Kermanshah. First National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Studies. (In Persian)

- Papli Yazdi, Mohammad Hussain. (2018). Theories of the city and its surroundings. Tehran: Samat.
- Pornaghash Tehrani, Saeed; Eftekhari, Maryam; Dr. Gholam Ali Lavasani, Massoud; (2017). The Role of childhood Exposure to Domestic Violence in Predicting Depression, Anxiety & Stress in Men with Violent Behavior, Volume 22, Number 2. (In Persian)
- Salarifar, M. (2009). An Explanation of the Causes and Grounds of Domestic Violence. *Studies in Islam and Psychology*, 3(4), 7-41. (In Persian)
- Shakib khah, E; Rafiei, M. (2015). Comparison of the prevalence of domestic violence against urban women and marginalized women. The First National Congress of Family Psychology A step in drawing the desired family model. (In Persian)
- Shekarbeygi, A., Mostame, R. (2013). Meta-Analysis Of Studies On Violence Against Women. *Iranian Journal of Sociology*, 15(2), 153-177. (In Persian)
- Taherifard, M., Mikaeili, N. (2019). The Effectiveness of Cognition-based Mindfulness Therapy on Social Anxiety, Resilience and Emotion Regulation in Women Victims of Domestic Violence. *Thoughts and Behavior in Clinical Psychology*, 14(51), 17-26. (In Persian)
- Swan, S. C. & Sullivan, T. P. (2009) "The Resource Utilization of Women Whose Violence Inintimate Relationship", *Journal of Interpersonal Violence*, 24:940-958.
- Waezzadeh, Sajedeh; Abbas, Ali; (2016) Marginalized women and the reproduction of violence in social relations. International Conference on Women and Urban Life. (In Persian)
- Wiloson, B.I., Cleans, I.R, (2018). Work Productivity in relapsing multiple Sclerosis: associations with depression, fatigue, anxiety, cognition, & health – related quality of value in health, 15(8), 1029 – 1035.
- Zahra kar, K. (2010). Stress counseling (events, consequences and stress treatment strategies). Tehran: Bal. (In Persian)

Predicting vulnerability to stress based on personality and resilience in women victims of domestic violence Case study of marginalized women in Kermanshah)

Shima Parandin*^۱

Abstract

The aim of this study was to predict vulnerability to stress based on personality traits and resilience in women victims of domestic violence in Kermanshah. The present research is applied in terms of purpose and is a descriptive-survey correlational research method. The statistical population of the study consists of all marginalized women in Kermanshah. Using cluster sampling method, 156 people were selected as the sample. The NEO-FFI by Costa and McCray (1985) and the Connor and Davidson (2003) resilience scale were distributed among them. Pearson correlation and multiple regression analysis were used to analyze the data in this study according to the research hypothesis. The results showed that personality traits and resilience in women victims of violence can predict their vulnerability to stress. Therefore, it is suggested that in the suburbs due to many problems such as poverty and addiction, women should be given more social support and resilience skills should be taught to reduce vulnerability to stress.

Keywords: stress, personality traits, violence, resilience, women, marginalized

^۱ Assistant Professor, Department of Psychology, Islam Abade Gharb branch, Islamic Azad University, Islam Abade Gharb, Iran.

*Corresponding Author: shima.parandin@iau.ac.ir